

Sabima kartleggingsnotat 30- 2020

Kartlegging av oter (*Lutra lutra*) og ilder (*Mustela putorius*) i Sørøst- Norge - Registrering ved bruk av viltkamera

Av Håkon Gregersen

Kartleggingsnotat 30, 2020– Kartlegging av oter (*Lutra lutra*) og ilder (*Mustela putorius*) i Sørøst- Norge - Registrering ved bruk av viltkamera.

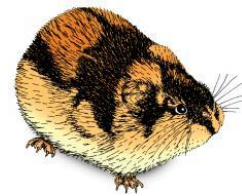
Kartlegging av oter (*Lutra lutra*) og ilder (*Mustela putorius*) i Sørøst-Norge - Registrering ved bruk av viltkamera

Emneord: Oter, Lutra lutra, ilder, Mustela putorius, mårdyr

I alt ble det undersøkt 16 lokaliteter fordelt på sju kommuner. Herav var det 14 lokaliteter med sannsynlighet for å observere oter, og 5 lokaliteter der det var sannsynlig å observere ilder. Det ble gjort sikker påvisning av oter, men bilder på ene lokaliteten i Numedalslågen i Kongsberg er meget sannsynlig oter. Det ble registrert ilder på en lokalitet ved Gansvika ved Øyeren i Lillestrøm (gamle Fet) kommune.

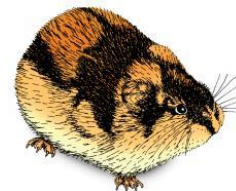
Undersøkelsen viste seg meget god for å fange opp pattedyr og fugl i nærheten av bekk og fuktdrag. Det ble registrert en mengde med ulike arter, fra dvergspett til vånd. Av vanlige arter som ble fanget på foto var bever utbredt. Det ble registrert mink på de fleste av lokalitetene der kameraet gjorde gode opptak. Huskatt er et vanlig innslag på viltkamerabildene, og reflekterer hvilken påvirkning disse dyrene potensielt har på faunaen i Norge.

Gode opptak er avhengig av vannføring og siktlinje, og der kameraene har hatt lange perioder med observasjon mot strandsonen (vandingsled) er det gjerne gode opptak med mye belegg. Mange av bildene er tatt i den mørke delen av døgnet og gir uklare bilder, der artsbestemmelse er vanskelig. I mange tilfeller kan mink bli til oter, og oter til bever på grunn av «bildeforurensing» som følge av kombinasjonen bevegelse og stor lukkertid. Mange bilder er derfor ikke mulig å identifisere art sikkert. Det finnes betraktelig bedre kamera enn de som er brukt, som sikkert ville gitt et bedre bildemateriale. I denne sammenheng var det viktigere å få til et kostnadseffektivt oppsett, med mange kamera til lav pris. Flere kamera har vært utsatte for drukning pga. flom. Det er brukt kameraer av merket Browning og Bushnell. Bushnellkameraene fremstår som klart mest robuste, og overlever til og med drukning.

Innhold

Kartlegging av oter (<i>Lutra lutra</i>) og ilder (<i>Mustela putorius</i>) i Sørøst- Norge - Registrering ved bruk av viltkamera	1
1 Innledning	4
2 Metode.....	8
3 Ilder.....	9
1.1 Fet, Gansvika_Bekkejordet UTM: 32 V 624802 66374302.....	9
1.2 Fet, Vindlandsbekken_Østanesåa UTM: 32 V 626573 6634801	13
1.3 Fet, Østanesåa UTM: 32 V 24733 6637405	14
2 Oter.....	15
2.1 Hjartdal, Hjartdøla_Sauland UTM: 32V 497471 6608063	15
2.2 Kongsberg, Jondalselvdeltaet UTM: 32 V 534279 6619238.....	15
2.3 Kongsberg, Numedalslågen-Lande UTM: 32V 541853 6607109	16
2.4 Kongsberg, Såttvetbekken_Landejordet UTM: 32V 541850 6607120	19
2.5 Nore & Uvdal, Verja - brukrysset UTM: 32V 506937 6664384.....	20
2.6 Nore & Uvdal, Verja - lone UTM: 32V 506839 6663236	20
2.7 Ringerike, Randselva ved Hvalsmoen UTM: 32V 572365 6673375	21
4 Litteratur og henvisninger.....	23

1 Innledning

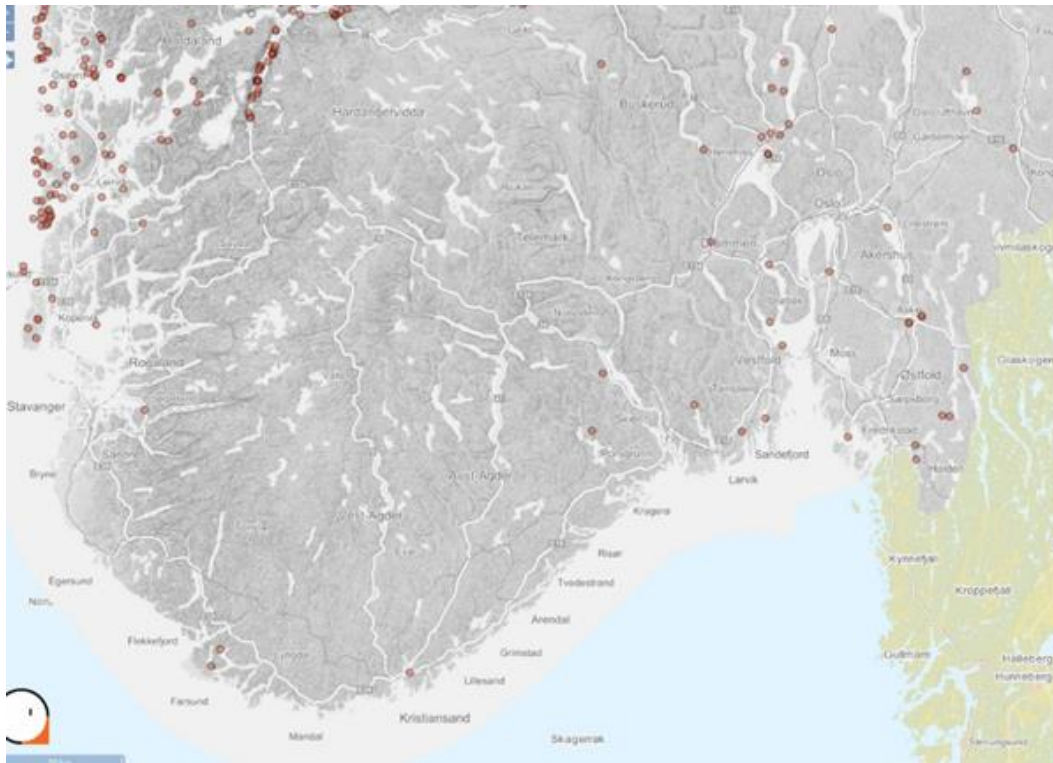
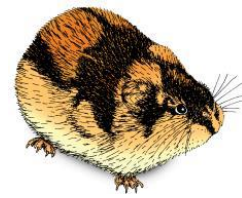
Oter regnes ikke for å være spesielt sosial, og tilbringer mye tid alene. Dyrene er ikke strengt territorielle, men har leveområder som varierer i utstrekning. Hannens leveområder er langt større enn hunnens. Mens hunnens leveområder kan overlape med andre otere av begge kjønn, markerer hannene sine med lukstoffer og forsvaret området mot fremmede hanner.

Luktmarkering er oterens viktigste form for kommunikasjon. I områder med veletablerte oterbestander har dyrene markeringsplasser som merkes med urin og ekskrementer. På kysten er ofte ferskvannsforekomster i strandsonen markert på denne måten. Også oterstier, hi og soveplasser markeres, men ikke ynglehøi som er i bruk.

Dietten varierer med levested, men generelt er småfisk viktigste matkilde. Foruten torskefisk er flyndre, ulke og rognkjeks viktig i tillegg til fugl, smågnagere og frosk. Oter foretrekker fersk mat. Restene vet andre arter å dra nytte av, spesielt fugler som havørn, kråkefugl og måker.

Oter er vidt utbredt, opprinnelig fra kyst til kyst mellom Atlanterhavet og Stillehavet inkludert Japan, og fra Barentshavet til Det Indiske Hav. I Norge finnes den over hele landet, men er i dag mest tallrik i kyststrøkene fra Midt-Norge og nordover. Oter greier seg også fint ved vann og vassdrag i innlandet, og var tidligere nokså vanlig i slike områder. Men på samme måte som ved kysten ble den hardt beskattet på grunn av den verdifulle pelsen også i innlandsstrøk, slik at bestanden mange steder har slitt med å ta seg opp igjen. Unntaksvis kan oter treffes høyt til fjells. Tilgang på ferskvann er avgjørende for oteren ettersom pelsen trekker til seg vann og isolerer dårligere hvis dyrene ikke får vasket av seg saltet (Kilde: Artsdatabanken 2020.01.08).

I Sørøst Norge er oteren sparsomt utbredt, men rapporteringer av arten skjer jevnlig. Det er grunnlag for å tro at arten har fast tilhold med ynglinger. Under er en oversikt over registrerte funn i Artskart.no (figur 1).

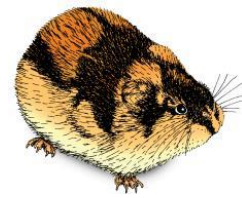

Figur 1. Oversikt over registrerte funn av oter i Sør-Norge (Artskart.no)

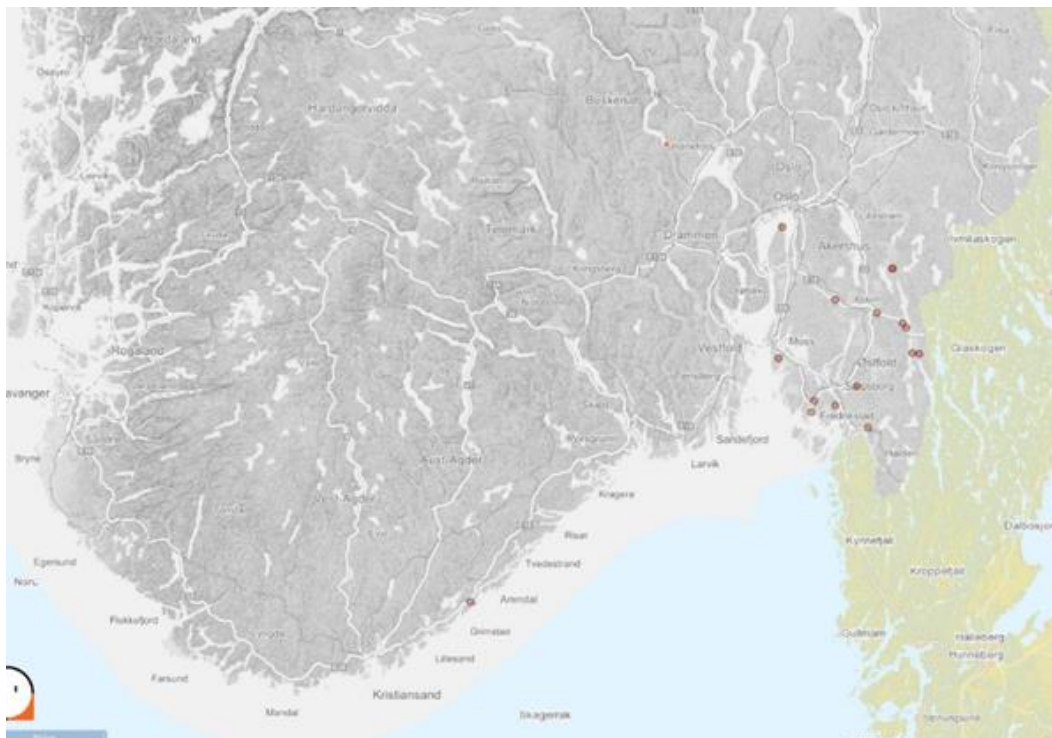
I dag finnes ilder sørøst i Norge (se utbredelse i figur 2). Arten er videre utbredt i Sør-Sverige (se utbredelse i figur 3.), Sør-Finland og i Sør- og Mellom-Europa til Ural. I Norge har vi begrenset kunnskap om ilderens leveområder, men i Europa lever ilderen i tilknytning til løvskog og blandingsskog. Sporadisk kan den også finnes i mer steppepregede landskap. Arten synes likevel å kunne klare seg i et bredt spekter av naturtyper. Den er også observert i bystrøk. Dette har trolig sammenheng med tilgangen på matavfall, i tillegg til at rotter og smånagere gjerne er lett å få tak på her.

Undersøkelser fra Storbritannia har vist at gjennomsnittlig størrelse på hjemmeområdet til ilder er omkring 100 hektar. Hannene har imidlertid mye større områder enn hunnene, og dette varierer også med individenes sosiale status, årstid og næringstilgang.

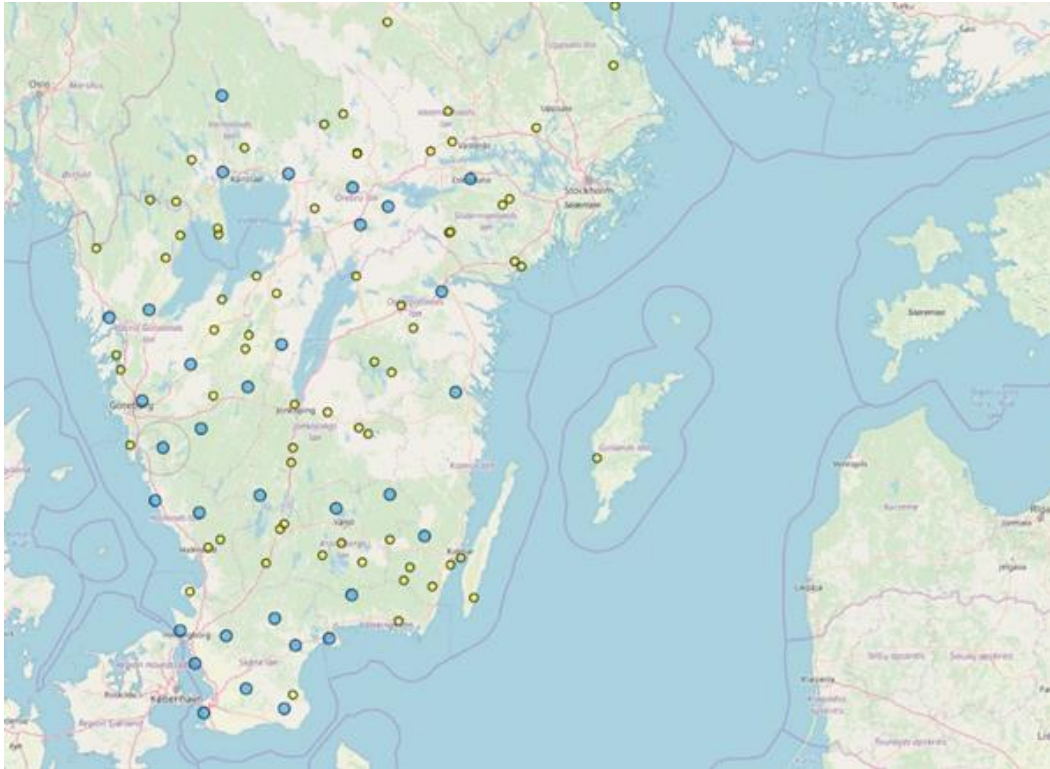
Selv om ilder normalt er stille, besitter dyrene et relativt allsidig lydrepertoar med lokke- og varsellyder. Hørsel og lukt er de viktigste sanseorganene som benyttes under jakt. Den har forholdsvis godt nattesyn og er mer følsom ovenfor lysintensitet enn farger. Den kan imidlertid skille rødt fra blått og grønt. Forsøk har vist at ilder også har god hukommelse og stor læringskapasitet.

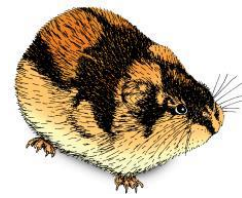
Næringen avhenger blant annet av årstid, leveområder og dyrets alder. Hovedføden består imidlertid av frosk, smånagere, fugler og egg. Ilder kan drepe hoggorm og den spiser også padder, til tross for at de skiller ut et giftig sekret i huden. En del av disse hudsekretene kan likevel fjernes, ved at ilderen ruller padden rundt i terrenget. Paddehodet kastes opp, sannsynligvis på grunn av de store giftkjertlene. Ilder er kjent for å hamstre mat, og vinterforrådet består ofte av frosk som har blitt bedøvet gjennom et bitt nederst på kraniet. På denne måten kan ilder ha fersk føde i perioder der mattilgangen er knapp. Ilder dreper byttet sitt med nakkebitt. Dersom første bitt ikke er dødelig, knuses nakken med kinntennene og byttet ristes til nakken er brukket. Den spiser for øvrig nesten alltid hjerneinnholdet først. (Kilde: Artsdatabanken 2020.01.08).

Figur 2. Oversikt over registrert utbredelse av ilder i Norge (røde- og lyserøde prikker, Artskart.no).

Figur 3. Oversikt over registrerte funn av ilder i Sverige (Artportalen.se)

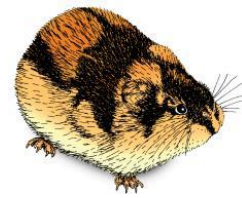
2 Metode

Områdene som ble valgt ut for undersøkelse, ble i stor grad valgt ut på bakgrunn av tidligere gjentatte funn av artene. Områdene som ble valgt ut var utelukkende i kontakt med vann og vassdrag, samt ferdselsårer, eller blågrønne korridorer. Kamera ble for det meste satt opp så de dekket deler av strandsonen/ elvebredden samt selve elve- innsjøarealet (figur 4.). Det ble for de meste brukt kamera av modellen Bushnell Trophy cam. Disse kameraene er meget gode til å avveie varm bevegelse versus støy. For å hindre at minnebrikkene skulle fylles opp ved dager med mye solskimmer, bølge skimmer og vindbevegelse ble det satt en hvile tid på 30 sekunder mellom utløsningene. Det ble tatt tre bilder for hver utløsning. Kameraene stod på post så lenge som mulig, og gjerne fra mai til november. Alle kamera ble merket med navn og telefonnummer, og ingen av kameraene stod slik utplassert at det kunne «støte» mennesker.

Figur 4. Typisk oppsett av viltkamera for å overvåke en ferdselsled for ilder eller oter. Her ved Vindlandsbekken i Lillestrøm (gamle Fet) kommune. Foto: H. Gregersen.

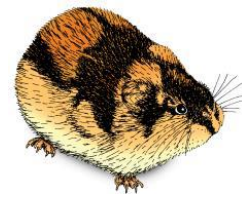
I alt ble det undersøkt 16 lokaliteter fordelt på sju kommuner. Herav var det 14 lokaliteter med sannsynlighet for å observere oter, og 5 lokaliteter der det var sannsynlig å observere ilder. På tre av lokalitetene der det var plassert ut kamera er ikke kameraet hentet inn for å få belegg fra vinterperioden.

3 Ilder

1.1 Fet, Gansvika_Bekkejordet UTM: 32 V 624802 66374302

Det er tidligere registrert ilder ved Østanesåa i Gansvika. Kamera ble satt opp i en liten tilløpsbekk til Gansvika NR. Kamera var i drift fra 9. mai til 1 november 2020. Det ble byttet kamera en gang underveis. Det ble registrert ilder her tre ganger i perioden. I alt ble det tatt 6552 eksponeringer. Det ble kun registrert mink ved ett tilfelle, og ellers ble det registrert skjære, ringdue, svarttrost, rødvingetrost, måltrost, gråtrost, rødstrupe, gjerdsmett, svarthvitfluesnapper, gråfluesnapper, grønnsisik, grønnfink, bokfink, dompap, kjernebiter, stillits, jernspurv, blåmeis, kjøttmeis, spettmeis, flaggspett, dvergspett, grønnspekk, elg, rådyr, rødrev, grevling, røyskatt, vånd, mus (likner gråsidemus, klatremus og skogmus) spissmus (likner vannspissmus), markmus, brunrotte og ekorn. En tydelig stor diversitet her i edelløvkog og ravine- og kildeskog.

35F2C

05-18-2020 02:09:43

55F13C

05-20-2020 13:35:53

Bushnell

64F18C

06-16-2020 10:33:25

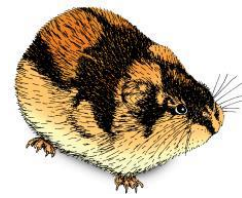
Bushnell

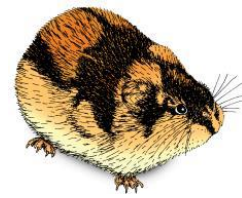
68F20C

06-19-2020 11:17:53

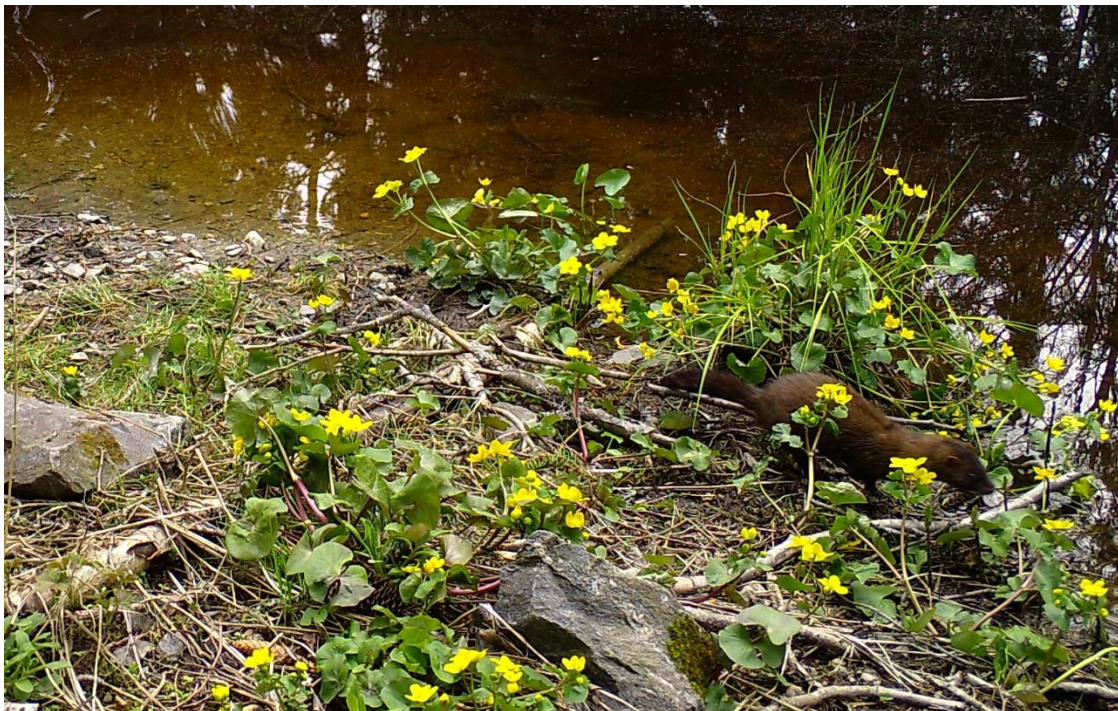

Figur 5. Fra øverst til nederst fra Jordebekken ved Østanesåa: Ilder, grevlingunger, dvergspett, katt, stillits og kjernebiter.

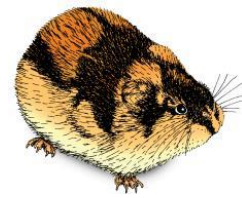

1.2 Fet, Vindlandsbekken_Østanesåa UTM: 32 V 626573 6634801

Kameraet ble plassert i bekkedraget fra Vindlandstjernet til Øyeren. Det er tidligere sett otterspor langs vassdraget uten at det foreligger sikkert belegg. Kamera ble satt opp nedstrøms Vindlandstjernet 26. februar og ble tatt inn 1. august. Det var da tatt 2688 eksponeringer. Det ble ikke påvist ilder eller oter. Det ble registrert mink ved fem tilfeller. I tillegg ble det registrert grågåskull, kanadgåskull, kvinandkull, storkandkull, ringdue, skjære, nøtteskrike, rødvingetrost, svarttrost, grønnsilk, strandsnipe, bever, hare og rådyr.

Figur 6. Mink piler forbi kameraet

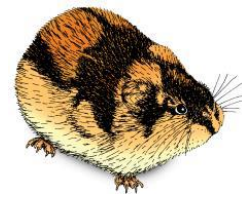

1.3 Fet, Østanesåa UTM: 32 V 24733 6637405

Kamera ble satt opp i innløpsdeltaet fra Østanesåa til Øyeren. Kameraet var aktivt i perioden 9. mai til 24. juni. I praksis var strandlinjen kameraet skulle overvåke begrodd av vegetasjon, og dekket mye av synsfeltet fra 5. juni. Det ble tatt 5579 bilder med kameraet. Det ble ikke observert ilder eller oter, og mink ble bare observert ved ett tilfelle. Andre arter som ble observert var rødstrupe, svarttrost, kråke, stokkand, kvinandkull, gråhegre, strandsnipe, gluttsnipe, bever, huskatt, røyskatt, grevlig, rev og padde.

Figur 7. Hegre som sluker en abbor.

2 Oter

2.1 Hjartdal, Hjartdøla_Sauland UTM: 32V 497471 6608063

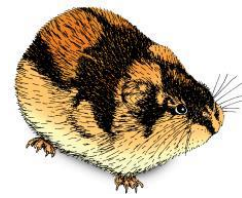
Hjartdøla er et meget aktuelt område som leveområde for oter, med god tilgang på ørret og store områder med sumpskog langs vassdraget. Kameraet ble satt opp så det pekte ut mot på vannflaten fra et tre i elvekanten. Kamera ble satt opp 31. september og tatt ned igjen 16. november 2020. Kameraet ble dessverre satt ut av drift pga. flomføring, og det ble ikke gjort relevante opptak. . desember 2019 og fungerte frem til 11. desember 2019. Det ble ikke registrert oter her, og det ble heller ikke registrert andre arter. Det var kort driftstid som følge av teknisk svikt. Lokaliteten bør undersøkes igjen.

2.2 Kongsberg, Jondalselvdeltaet UTM: 32 V 534279 6619238

Kamera ble satt opp så det pekte ut mot utløpet av Jondalselva i deltaet inn til Numedalslågen. Kameraet ble satt opp 3. mars 2020 og var aktiv frem til 12. september. Det ble tatt 455 eksponeringer. Det ble i sesongen 2019 observert oter her (Gregersen 2019). Det ble dessverre ikke påvist gjenfunn. Det ble ikke registrert mink. Arter som ble registrert var grågåskull, stokkandkull, laksand, kvinandkull, bever og elg.

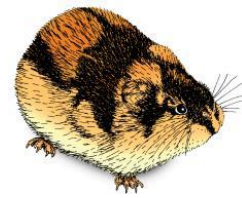
Figur 8. To laksandhanner som jakter fisk ilag

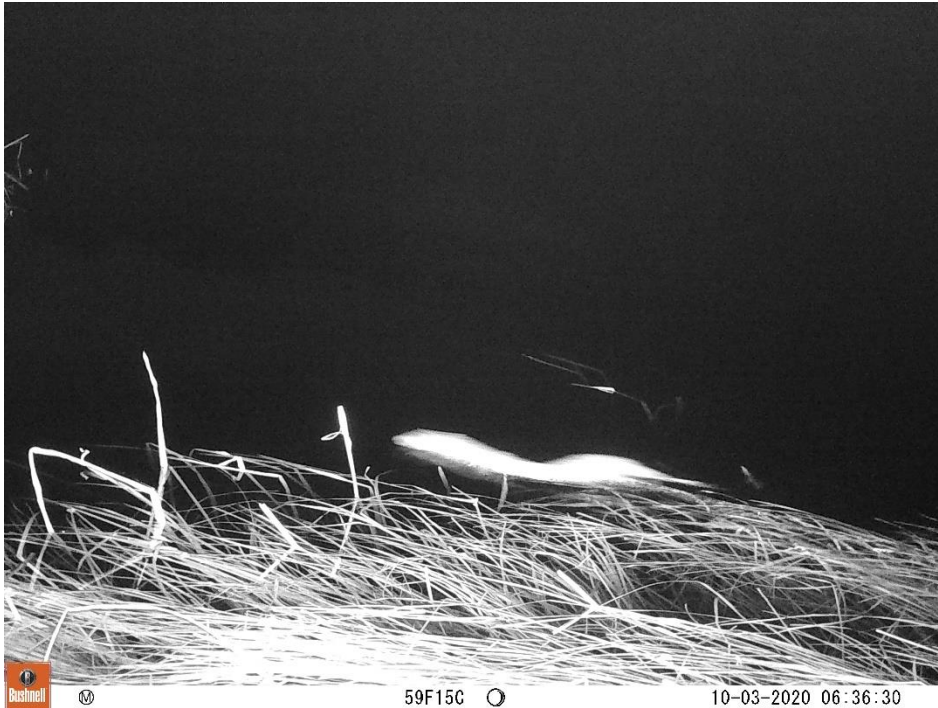
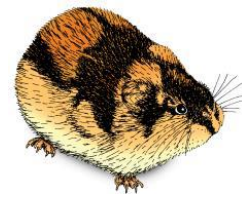

2.3 Kongsberg, Numedalslågen-Lande UTM: 32V 541853 6607109

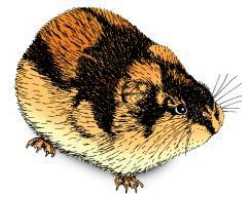
Kamera ble satt opp så det pekte ut mot Numedalslågen ved utløpet av Såttvetbekken. Numedalslågen tilbyr tilgang på fisk, til tross for at det er blitt sparsomt med ørret her etter reguleringenes påvirkning på egnet habitat. Det er ikke registrert oter i nærheten i nyere tid, men det er tilsynelatende egnede leveområder her. Kamera ble satt opp 12 september, og tatt inn igjen 4. desember 2020. I alt ble det tatt 434 bilder i perioden. Det ble ikke registrert oter med sikkerhet her, men et av bildene kan likne på oter men er sannsynligvis bever ettersom den ligger såpass høyt i vannet. Den andre bildet kan meget sannsynlig være oter, men bildet er allikevel for dårlig til å fastslå (se figur under). Det ble registrert ellers registrert bever, mink, rev, rådyr og stokkand her. Lokaliteten bør følges opp tidligere på sesongen.

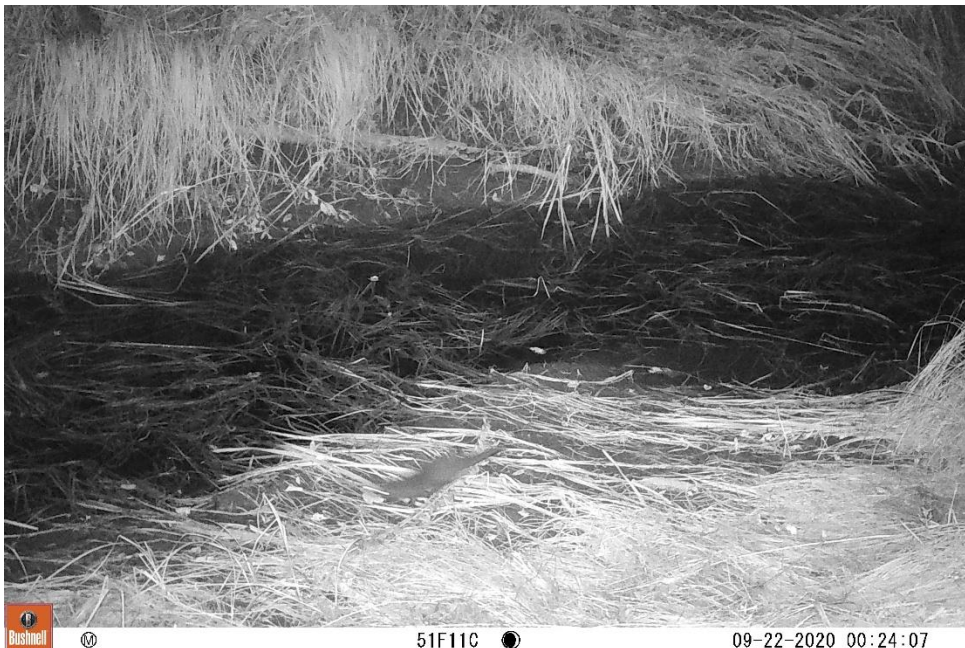

Figur 9. Øverst: Stokkand beiter ofte i kantvegetasjonen. Midt 1: Oter?, nei sannsynligvis en bever ettersom den ligger høyt og flatt i vannet. Midt 2: Trolig mink, men nattbilder er vanskelige for å fastslå sikkert. Midt 3: Mye mulig oter, men ikke sikkert for å fastslå. Nede: Bever ble registrert hyppig.

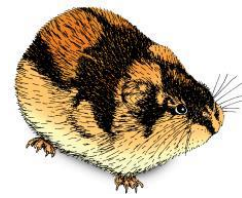

2.4 Kongsberg, Såttvetbekken_Landejordet UTM: 32V 541850 6607120

Kamera ble satt opp så det pekte ut mot bekkeløpet, like ved utløp til Numedalslågen. Oppover langs bekken er det områder med landbrukslandskap med kanvegetasjon av gråorsumpskog og utposninger med kulper omgitt av sivvegetasjon. Kamera ble satt opp 12 september, og tatt inn igjen 4. desember 2020. I alt ble det tatt 199 bilder i perioden. Det ble ikke registrert oter her. Det ble ellers registrert bever, mink, rev, huskatt og stokkand.

Figur 10. Oppe: Mink ble registrert ved et par anledninger i tiden kameraet var aktivt. Nede: Stokkender ble registrert flere ganger furasjerende på kunstgjødselprofitterende vannvegetasjonen

2.5 Nore & Uvdal, Verja - brukrysset UTM: 32V 506937 6664384

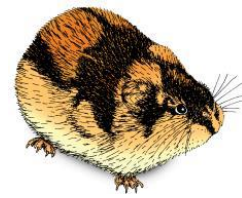
Kamera ble satt opp så det pekte ut mot et elvegjel der eventuell passasje ikke lot seg gjøre forbi kameraet, med passasje forbi hurtigrennende elv. Kameraet ble satt opp 20. september og tatt inn igjen 21. november 2020. Det ble ikke tatt bilder her.

2.6 Nore & Uvdal, Verja - lone UTM: 32V 506839 6663236

Kamera ble satt opp så det pekte ut mot sakteflytende elv i et område med loner og kontakt med tjern. Kameraet ble satt opp 20. september og tatt inn igjen 21. november 2020. Det ble kun tatt 13 bilder her, og det var kun bever som ble registrert.

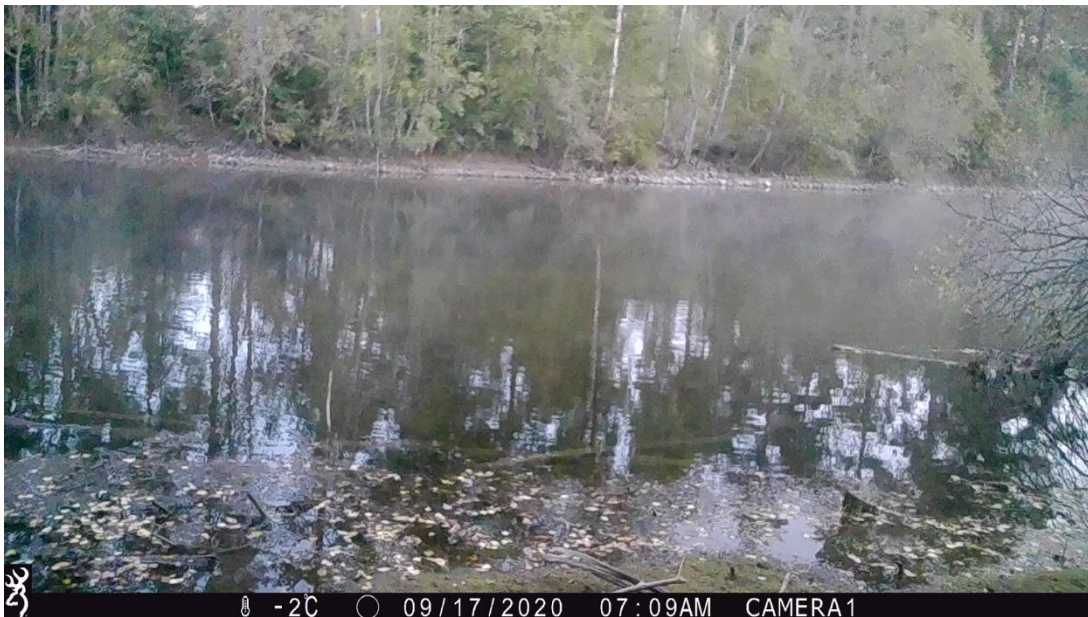

Figur 11. Bever på nattsafari i Verja.

2.7 Ringerike, Randselva ved Hvalsmoen UTM: 32V 572365 6673375

Dette området er et flott våtmarksområde, med gråorsumpskog og sideløp av Randselva. Området har flere sideløp, og det er i hovedelva god tilgang på fisk. Det er tidligere observert oter i området (pers medd. Arild Brådalen), og Randselva har gode leveområder for oter i helhet. Det var store forventninger til påvisning av arten. Kamera ble satt opp så det pekte ut mot elvebredden og det oppdemte sideløpet «Gamleelva». Kameraet ble satt opp 12. mai, og tatt inn igjen 12. desember 2020. I alt ble det kun tatt 90 eksponeringer. Av disse bildene var det stort sett utløsninger som skyldes refleksjon i vannflaten. Det ble ikke registrert oter her, men området bør undersøkes igjen med et bedre oppsett. Det ble ellers registrert elg og kjøttmeis. Det ble også satt opp kamera ved et sideløp lenger ned i elva, ved Frølich-Toenøya (UTM: 32V 571783 6672607), oppstrøms Hovsenga. Dette kameraet ble dessverre stjålet.

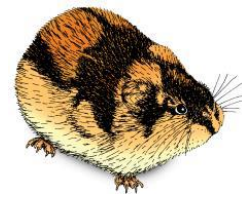
Figur 12. Få interessante observasjoner på en interessant post ved Gamleelva, sideløp til Randselva.

3 Oversikt over registreringer og funn 2020

Art	Lokalitet	Status for registrering
Oter	Hjartdal, Hjartdøla_Sauland UTM: 32V 497471 6608063	Ikke påvist, men potensiell
Oter	Kongsberg, Jondalselvdeltaet UTM: 32 V 534279 6619238	Påvist i 2019, men ikke påvist 2020
Oter	Kongsberg, Numedalslågen-Lande UTM: 32V 541853 6607109	Ikke påvist sikkert, men potensiell
Oter	Kongsberg, Såttvetbekken_Landejordet UTM: 32V 541850 6607120	Ikke påvist, men potensiell
Oter	MidtTelemark, Lonåa UTM: 32 V 505924 6595579	Pågående undersøkelse
Oter	Nore & Uvdal, Verja - brukrysset UTM: 32V 506937 6664384	Ikke påvist, men potensiell
Oter	Nore & Uvdal, Verja - lone UTM: 32V 506839 6663236	Ikke påvist, men potensiell
Oter	Ringerike, Randselva ved Frølich-Toenøya UTM: 32V 571783 6672607	Potensiell, stjålet kamera
Oter	Ringerike, Randselva ved Hvalsmoen UTM: 32V 572365 6673376	Ikke påvist, men potensiell
Oter	ØvreEiker, Dørja UTM: 32 V 546822 6619988	Pågående undersøkelse
Oter	ØvreEiker, Fiskumelva UTM: 32 V 545607 6617611	Pågående undersøkelse

Art	Lokalitet	Status for registrering
Ilder	Fet, Gansvika_Bekkejordet UTM: 32 V 624802 66374302	Påvist flere ganger 2020
Ilder/Oter	Fet, Gansåa_Bjerknesåa UTM: 32 V 624747 6638123	Potensiell, stjålet kamera
Ilder	Fet, Gansvika_Åa_Bekkeutløp UTM: 32 V 624807 66372462	Potensiell, stjålet kamera
Ilder/Oter	Fet, Vindlandsbekken_Østanesåa UTM: 32 V 626573 6634801	Ikke påvist, men potensiell
Ilder/Oter	Fet, Østanesåa UTM: 32 V 24733 6637405	Ikke påvist, men potensiell

4 Litteratur og henvisninger

Artskart.no

Artsdatabanken.no 2020.01.08

Artportalen.se

Gregersen, H. 2019. Kartleggingsnotat x, 2020– Kartlegging av oter (*Lutra lutra*) og ilder (*Mustela putorius*) i Sørøst- Norge - Registrering ved bruk av viltkamera. 29 s.